

prof. dr hab. Mariusz Włodarczyk
Wydział Sztuk Projektowych
Akademia Sztuk Pięknych
im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi
ul. Wojska Polskiego 121, 91-726 Łódź
wl.mariusz@gmail.com

Przyrownica 22.03. 2024

RECENZJA

dorobku artystycznego oraz rozprawy doktorskiej pt. „Przestań planować, zacznij działać. Niskobudżetowe projekty społeczne w przestrzeniach publicznych” Pana mgr. inż. arch. Michała Majewskiego, doktoranta Szkoły Doktorskiej Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu, przygotowanej pod opieką promotora Pani dr hab. Dominiki Sobolewskiej oraz promotora pomocniczego Pani prof. Agnese Rebaglio sporządzona w związku z postępowaniem doktorskim w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuk plastycznych i konserwacji dzieł sztuki.

Zlecniodawca recenzji

Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu - pismo z dnia 17 stycznia 2024 roku z prośbą o wykonanie recenzji w postępowaniu doktorskim mgr. Michała Majewskiego, doktoranta Szkoły Doktorskiej Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu.

Podstawy recenzji

Dokumentacja złożona przez Doktoranta w wersji papierowej i elektronicznej

1. Opinia Pani dr hab. Dominiki Sobolewskiej, promotora w przewodzie doktorskim mgr. Michała Majewskiego
2. Opinia Pani prof. Agnese Rebaglio, promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim mgr. Michała Majewskiego pt. „Comment to the thesis "Stop planning. Start acting. How to hack the public space" of Michał Majewski”
3. Rozprawa doktorska pt. „Przestań planować, zacznij działać. Niskobudżetowe projekty społeczne w przestrzeniach publicznych” / „Stop Planning, Start Acting. Low-Budget Socially Engaged Projects In Public Spaces” Pana mgr. inż. arch. Michała Majewskiego
4. Abstrakt rozprawy doktorskiej w języku polskim i angielskim

5. Załącznik do pracy doktorskiej w wersji polskiej i angielskiej „Przestań planować, zacznij działać. Jak zahakować przestrzeń publiczną / „Stop planning. Start acting. How to hack the public space”
6. Wykaz dorobku artystycznego / List of artistic achievements
7. Opis dorobku dydaktycznego, działalności organizacyjnej i popularyzatorskiej w zakresie sztuki
8. Kwestionariusz osobowy
9. Nośnik elektroniczny z pełną zawartością dokumentacji

Podstawowe informacje o Doktorancie

Pan mgr Michał Majewski urodził się w 1985 roku we Wrocławiu. Z rodzinnym miastem związał swoje życie zawodowe, realizowane projekty, działalność artystyczną, wydawniczą, edukacyjną, a także różnorodne formy aktywności w obszarach przestrzeni publicznej i kultury. Doktorant ukończył Wydział Architektury i Urbanistyki Politechniki Wrocławskiej, w roku 2020 podjął studia w Szkole Doktorskiej Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu. Pan Majewski jest interdyscyplinarnym twórcą, autorem projektów z zakresu urbanistyki, architektury, designu i sztuki. Rozprawa doktorska i materiały dokumentujące działalność Doktoranta, dowodzą, że dominującym obszarem jego zainteresowań są zagadnienia związane z projektowaniem przestrzeni publicznej oraz z projektowaniem społecznie zaangażowanym. Do istotnych osiągnięć należą prace stworzone wspólnie z Małgorzatą Szwajcowską w ramach działalności biura projektowego „No studio”. Najciekawsze projekty, realizujące założenia koncepcyjne Autora dotyczące kształtowania miejskich przestrzeni publicznych, mające charakter interwencji architektonicznych, stawały się obiektami zainteresowania odbiorców, prowokowały użytkowników do wchodzenia w różne interakcje z powstałymi instalacjami. Prace projektowe Pana Majewskiego są doceniane i nagradzane, prezentowane na wystawach i omawiane w licznych publikacjach. Należą do nich między innymi: projekt „Mikroinstalacje” z 2016 roku zrealizowany w ramach Dolnośląskiego Festiwalu Architektury, projekt „No i pięknie” w postaci drobnych interwencji w przestrzeni Wrocławia, projekty „Pizza Project & Amphitheater in Vilnius” zrealizowane na zlecenie Instytutu Adama Mickiewicza w roku 2017, koncepcyjny projekt rewitalizacji Piazza del Pigneto w Rzymie, zrealizowany w ramach warsztatów dla MAXXI, Narodowego Muzeum Sztuki XXI wieku w Rzymie, prezentowany na Biennale Architektury i Urbanistyki w Seulu oraz wiele innych.

Doktorant posiada w swoim dorobku twórczym liczne realizacje z zakresu komunikacji wizualnej, grafiki użytkowej oraz wystawiennictwa, jest autorem

opracowań graficznych książek, katalogów, identyfikacji wystaw i obiektów. Z twórczością projektową i artystyczną łączy dydaktykę, popularyzację wiedzy o dziedzinach, którymi się zajmuje, pracę naukową i organizacyjną, wykazuje przy tym wyjątkową aktywność i zaangażowanie. Przez ponad dekadę, od 2013 roku realizował różne formy działalności dydaktycznej, uczestniczył jako tutor w warsztatach dla studentów organizowanych w kraju i za granicą, podczas studiów w Szkole Doktorskiej prowadził zajęcia ze studentami w formie wykładów i konsultacji projektów, w tym także dyplomowych magisterskich. Ponadto angażował się w prace związane z projektami realizowanymi w ramach działania „Pracowni Projektowania Przestrzeni i Obiektów Interaktywnych”, wykazywał się przy tym kreatywnością, umiejętnością pracy w zespole oraz zdolnościami organizacyjnymi. Był współautorem i jednym z organizatorów wystawy "Empathic Design, czyli technologiczna troska o lepsze jutro" prezentowanej w 2021 roku w „Akademickim Centrum Designu” w Łodzi, pracował przy opracowaniu monografii "Znamiona Empatii w projektowaniu.", był autorem projektu graficznego publikacji i rozdziału podejmującego temat projektowania społecznie zaangażowanego pt. „Obserwacja i słuchanie jako niezbędne cechy empatycznego projektowania przestrzeni”. Doktorant wykazuje również aktywność naukową, która obejmuje między innymi udział w licznych konferencjach w kraju i za granicą, współpracę z kołem naukowym działającym na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej oraz kilka publikacji. Jest autorem artykułów naukowych podejmujących zagadnienia, które stanowią główny obszar jego zainteresowań i działań projektowych, związane z rolą mikroarchitektury w kształtowaniu przestrzeni publicznej i projektowaniem społecznie zaangażowanym, a także artykułów o charakterze popularnonaukowym poświęconych architekturze i designowi. Ważnym osiągnięciem w zakresie poszerzania wiedzy o tych dyscyplinach jest prowadzenie, wspólnie z Pawłem Rosnerem, wydawnictwa Unpublished, w którym ukazały cztery publikacje książkowe.

Ocena formalna i merytoryczna rozprawy doktorskiej

Praca Pana mgr. Majewskiego pt. „Przestań planować, zacznij działać.

Niskobudżetowe projekty społeczne w przestrzeni publicznej.” to bardzo starannie przygotowana dysertacja doktorska, która w pełni odpowiada podjętemu tematowi. Książka napisana jest poprawnym językiem, pozbawiona błędów stylistycznych, wyróżnia ją staranne opracowanie edytorskie, bogaty materiał ilustrujący omawiane zagadnienia i obszerna bibliografia, dysertacja posiada poprawnie zredagowane przypisy wskazujące wykorzystane materiały źródłowe. Doktorant nie tylko jasno i logicznie omawia w pracy zagadnienia problemowe związane z tematem

i projektami, jest także autorem opracowania graficznego książki zrealizowanego zgodnie z założeniami, o których informuje w graficznie wyróżnionych komentarzach dołączonych do tekstu. Decyzje o dwujęzycznej polsko-angielskiej publikacji, jej objętości związanej z wyborem fontów, marginesów, formatu czy o sposobie umieszczania zdjęć w książce podyktowane były staraniem o jak najniższe koszty druku. Autor podkreśla, że sposób opracowania graficznego jest elementem całościowego podejścia do zagadnień projektowych, w tym także interwencji w przestrzeni publicznej. Praca Pana Michała Majewskiego ma charakter interesującego, praktycznego, czasami kontrowersyjnego, niejako z założenia, poradnika uczącego, jak kształtować przestrzeń publiczną, jak ingerować w strukturę urbanistyczną miast, zmieniać ją i ulepszać, by służyła poprawie życia jego mieszkańców. Autor, zgodnie ze spisem treści, w uporządkowany sposób przedstawia kolejne zagadnienia składające się na opracowanie podjętego tematu. Prezentację projektów zrealizowanych w ramach studiów doktoranckich poprzedza obszernym, wieloaspektowym omówieniem problematyki powiązanej z tematem i studium wybranych projektów cudzych i własnych. Jak wyjaśnia we wstępie, pragnął w ten sposób zobrazować proces dochodzenia do sformułowania tezy pracy doktorskiej. W części będącej wprowadzeniem uzasadnia wybór tematu i szeroko omawia jego różne aspekty: niskie koszty projektowania, aspekt społeczny, humanistyczny, podkreśla wartość własnej praktyki i doświadczenia, dalej określa cel pracy, wyjaśnia znaczenie ważnych terminów, pisze również o metodach badawczych i zakresie zagadnień związanych z realizacją tematu. W następnej poszerza omawianie tematu niskobudżetowych projektów o kontekst społeczny i kulturowy, uwzględniając takie zagadnienia jak: kondycja przestrzeni publicznej w polskich miastach, demokratyzacja przestrzeni, kwestie środowiskowe powiązane z zasadami zrównoważonego rozwoju i zamkniętego obiegu, zmiany zachodzące w zakresie działania projektantów przestrzeni publicznych oraz znaczenie oddolnych interwencji miejskich. Istotna dla oceny działania projektowego Doktoranta jest kolejna część pracy, w której przedstawia ogólne założenia projektowe podejmowanych mikrointerwencji przestrzennych, wśród nich znalazły się: diagnozowanie problemów w oparciu o własne doświadczenie, zasada *przede wszystkim nie szkodzić* polegająca w głównej mierze na dodawaniu nowych elementów do istniejącej struktury i łatwość ich demontażu, prototypowanie przestrzeni, czyli testowanie zmian poprzez szybkie, bezpośrednie i proste działania, metoda DIY, czyli *zrób to sam*, interwencje podejmowane przez nieprofesjonalistów, zasada *naprawiać, nie tworzyć* powiązana ze zrównoważonym rozwojem, nieformalny charakter działań oraz przyjęte przez Autora szczegółowe rozwiązania projektowe. Pan mgr Majewski jest twórcą z wieloletnim, bogatym

doświadczeniem projektowym, który niejednokrotnie napotykał trudności przy realizacji zleczanych projektów. Zainspirowany nieformalnymi działaniami w przestrzeni publicznej innych twórców, na świecie i w Polsce, postanowił realizować własne koncepcje mikrointerwencji. Projekty Doktoranta oparte na metodzie prototypowania przestrzeni, polegającej na tymczasowych zmianach testowanych przez mieszkańców, sprawdzają, jak bez ponoszenia wysokich kosztów, bez koniecznych zezwoleń, w krótkim czasie i prostymi sposobami można wpływać na poprawę funkcjonowania środowiska miejskiego. Działania tego typu mogą budzić różnego rodzaju zastrzeżenia zawodowych projektantów odnośnie prawa, bezpieczeństwa, estetyki i wielu innych. A jednak realizacje przedstawione w pracy przekonują, w mojej ocenie, że nieznaczne nieposłuszeństwo projektantów czy oddolne inicjatywy społeczne są dobrym i skutecznym sposobem kształtowania przestrzeni publicznej. Znamy z historii przypadki, kiedy z pozoru łagodna niezgoda na istniejący porządek i bunt stały się motorem zmian o charakterze rewolucyjnym, tak jak hipisowski ruch dzieci kwiatów, który wywarł ogromny wpływ na kulturę zachodnią w drugiej połowie lat 60-tych i początku lat 70-tych XX wieku. Wśród realizacji będących nieformalnymi działaniami w przestrzeni publicznej, które Autor wskazuje jako źródło inspiracji i poddaje analizie, znalazły się projekty: „Better Block” prezentowany na Biennale w Wenecji, Jasona Robertsa i Andrew Howarda z Dallas, „Rotten Apple Project” z Nowego Jorku, działania Olivera Schau z Hamburga oraz będące już klasyką projekty Enzo Mariego. Wszystkie wymienione inicjatywy łączy to samo podejście do przestrzeni publicznej, kwestionowanie istniejących rozwiązań i działania mające na celu zwiększenie jej użyteczności i inkluzywności. Spośród przykładów wybranych do studium przypadku jeden budzi moje zastrzeżenia, uważam również, że nie realizuje on założeń przyjętych przez Doktoranta. Inicjatywa podjęta przez berlińskie stowarzyszenie „Cucula”, która miała być odpowiedzią grupy twórców i aktywistów na kryzys migracyjny, formą praktycznej pomocy dla imigrantów głównie z krajów afrykańskich, jest moim zdaniem działaniem nieodpowiednim, może nawet szkodliwym. Pomysł polegał na wdrożeniu w życie idei stworzonej przez Enzo Mariego, imigranci mieli budować meble w warunkach warsztatowych zgodnie ze wskazówkami projektowymi i wykonawczymi autora „Autoprogettazione?”. Propozycja Mariego służyła określonym celom, miała uczyć kreatywności, umiejętności konstrukcyjnych i dawać praktyczne korzyści w postaci wyposażenia standardowego mieszkania. Czy tego potrzebują imigranci, często po traumatycznych przeżyciach? Na tym ma polegać proces ich asymilacji w nową rzeczywistość, kulturze i wśród obcego społeczeństwa, na robieniu mebli, które są nieekologiczne, nieekonomiczne, nietechnologiczne i brzydkie? Nasze ostatnie doświadczenia związane z wojną

w Ukrainie i ogromną falą uchodźców w Polsce pokazują, jak trudny i złożony jest to problem. W designie, tak jak w każdej innej działalności projektowej, bywają dobre i złe przykłady bez względu na to, czy były realizowane w dobrej wierze i z przesłanek czysto humanistycznych. Inne omawiane w rozprawie projekty spełniające założenia przyjęte przez Autora to: „Karuzela, zjeżdżalnia, huśtawka” Kamili Szejnoch we Wrocławiu, „Ephemeral Seats” Arno Piroud w Paryżu oraz projekty prezentowane na Kanale Van Neistata na YouTube. Również one znalazły odzwierciedlenie w serii prac zrealizowanych przez Pana Majewskiego, który w interesujący, twórczy sposób nawiązuje do inspirujących przykładów.

Kolejną część rozprawy doktorskiej stanowi omówienie projektów stworzonych przed rozpoczęciem pracy nad dysertacją, zrealizowanych we współpracy z Magdą Sz wajcowską w ramach działalności „Studia No”, powiązanych z zagadnieniami interwencji w przestrzeni publicznej, będących dla Autora źródłem cennego doświadczenia motywującego do dalszego działania. Jednym z pierwszych był projekt „Mikroinstalacje” powstały w przestrzeni miejskiej Wrocławia będący rewitalizacją zaniedbanego zejścia do rzeki znajdującego się w centrum miasta, przy wejściu na Wyspę Piaskową. Projekt jest przykładem drobnych interwencji architektonicznych, prototypowania przestrzeni pokazującego potrzeby mieszkańców i możliwości ich zaspakajania, a także motywujących władze miasta do podejmowania decyzji o nowych inwestycjach w przestrzeni publicznej. Kolejne działanie projektowe Pana Majewskiego zatytułowane „No i pięknie” to huśtawka, slalom wrotkarski i oświetlenie ścieżki, również przykłady drobnych interwencji, spontaniczne działanie w mikro skali sprawdzające, jak można poprawiać czy zmieniać przestrzeń miejską bez długotrwałego planowania i wysokich kosztów.

Następny projekt zrealizowany przez „Studio N” w ramach festiwalu DOFA w roku 2017 jest instalacją o większej skali. Powstał na skrzyżowaniu ulic Kazimierza Wielkiego i Ruskiej we Wrocławiu, na popularnym i najczęściej zatłoczonym węźle komunikacyjnym. Konstrukcja przypominająca trybunę umiejscowiona na zaniedbanej, trójkątnej działce zgodnie z założeniami projektowymi miała być miejscem oczekiwania na komunikację miejską czy spotkania znajomych. I choć instalacja nie spełniła oczekiwań autorów i została rozebrana po czterech miesiącach, projekt sprowokował interwencję w zaniedbanym obszarze miasta, teren nie wrócił do pierwotnego stanu degradacji, został uporządkowany. Ostatnie projekty własne prezentowane przez Doktoranta zrealizowane zostały przez „Studio No” w roku 2017. „Pizza Project & Amphitheater in Vilnius” są modyfikacją niedziałającego amfiteatru i betonowej fontanny w Wilnie, przede wszystkim zmianą ich funkcji użytkowych. Rozwiązania wprowadzone przez twórców zrealizowane po konsultacjach z mieszkańcami, spotkały się z ich

aprobata, zmieniły funkcjonowanie przestrzeni publicznej bez wielkich kosztów i dekonstrukcji obiektów architektonicznych. Projekty zrealizowane w ramach pracy doktorskiej, będące interwencjami, a właściwie mikrointerwencjami w przestrzeń publiczną, mają charakter całkowicie samowolnego działania. We wstępie do dysertacji Autor informuje: *Opisane projekty w większości skupiają się na działaniach partyzanckich, spontanicznych, z pominięciem procesów planowania czy formalizowania. Poglądy zawarte w rozprawie są zakorzenione w procesach niskobudżetowego aktywizmu projektowego.* A zatem nie wykonuje ich na niczyje zlecenie, nie pyta o pozwolenie, obserwuje, analizuje, projektuje, prototypuje i instaluje w przestrzeni publicznej, niekiedy w nocy. Przed przystąpieniem do realizacji projektowych Pan Majewski postanowił przetestować opracowane założenia i sprawdzić część z nich, głównie możliwości wykonawcze i wysokość kosztów, wykonując kilka prototypów ławek. Opracowanie projektowe cyklu siedzisk to interesujące studium na temat nowych możliwości materiałowych, rozwiązań konstrukcyjnych i technologicznych. Otwartość i pomysłowość Autora przyniosła rezultaty w postaci czterech rozwiązań, które, pomimo że posiadają mankamenty funkcjonalne i konstrukcyjne i zapewne formalnie nie zostałyby dopuszczone do użytku, mają inny walor, są przykładem umiejętności eksperymentowania i kreatywności. Przełamywanie konwencji i stereotypów, odkrywanie i wykorzystywanie nowych możliwości różnych materiałów to prawdziwe wariacje na temat ławki w przestrzeni publicznej. Interesująca, według mojej opinii, jest ostatnia, minimalistyczna próba wykonana z betonu komórkowego i styropianu fasadowego, ale myślę, że wszystkie były dla Doktoranta istotnym dla dalszych działań doświadczeniem projektowym.

W ramach pracy doktorskiej Pan Majewski zaprojektował i zrealizował serię dziesięciu interwencji w przestrzeń publiczną. Pierwszą z prezentowanych jest projekt „Wyśpij się” inspirowany pracą Krzysztofa Wodiczki „Homeless Vehicle” powstałą w latach osiemdziesiątych w Nowym Jorku. Doktorant podobnie jak autor źródłowego projektu podejmuje problem bezdomności i proponuje zaskakujące i kontrowersyjne rozwiązanie, które z jednej strony jest przykładem empatycznego designu, z drugiej bardzo znaczącym symbolem. Poduszka przymocowana na stałe do ławki w parku, wykonana z trwałego nieprzemakalnego materiału ma nie tylko walor użytkowy, pokazuje osobom bezdomnym, że ich problemy są zauważane, że ktoś o nich myśli. Jest także znakiem dla innych mieszkańców i dla władz miasta, przypomina o potrzebie wspierania inkluzywności przestrzeni miejskiej. Ideą projektu „Spotkajmy się”, zrealizowanego jak wszystkie pozostałe interwencje w jednej z wrocławskich dzielnic, jest prowokowanie mieszkańców do spędzania wolnego czasu w przestrzeni publicznej, a także do spontanicznego nawiązywania

kontaktów. Autor wykorzystał do tego celu starą betonową pokrywę wentylacyjną, którą przykrył kraciatą ceratą i wygenerował w ten sposób funkcjonalny stół na wolnym powietrzu. Zastanawia mnie, dlaczego nie uwzględnił w projekcie żadnych siedzisk, skoro wcześniej eksperymentował z ich wieloma formami i budował prototypy. Nie jest to zarzut czy wymóg, raczej brak konsekwencji w działaniach projektowych. Kolejne dwie interwencje omawiane w dysertacji stanowią przykład projektowania empatycznego, są świadectwem wrażliwości i wynikiem uważnej obserwacji, którą Autor przyjmuje za podstawową metodę badawczą, pozwalającą na diagnozowanie przestrzeni publicznej i poznawanie potrzeb użytkowników. Doktorant posiada rzadką cechę dostrzegania bardzo oczywistych braków, tak oczywistych, że stoją się niewidzialne. Im właśnie służą najczęściej podejmowane przez niego interwencje. W pierwszym przypadku zauważył brak ławki na przystanku tramwajowym i przy pomocy niewielkiej ilości materiałów konstruuje proste siedzisko. W realizacji tego projektu, który nosi tytuł „Poczekaj”, wykorzystuje doświadczenie i umiejętności pracy z materiałem, jakim jest płyta OSB i banda. Efektem działania projektowego jest obiekt, który, według mojej opinii, nie jest całkowicie bezpieczny, ponieważ ławka zainstalowana na barierze oddzielającej przystanek od ruchliwej ulicy może być groźna dla dzieci. Maluch niezauważony przez opiekuna może wejść na nią i spaść na jezdnię. To sytuacja hipotetyczna, ale realna, proponowałbym modyfikację projektu, np. wystarczyłyby wyższe plecy siedziska, by wyeliminować zagrożenie. Druga interwencja „Przeczytaj” dotyczy problemu ludzi starszych oraz wszystkich innych osób mających słabszy wzrok i trudności w odczytywaniu rozkładów jazdy, które pisane są zbyt małą czcionką. Rozwiązaniem zaproponowanym przez Doktoranta jest zwykła lupa powiększająca przymocowana za pomocą magnesów do tablicy z rozkładami. Projekt ten posiada obok korzyści użytkowych bardzo cenną wartość, jest nią zaufanie do ludzi. Gdybym codziennie bywał na takim przystanku i codziennie znajdował lupę na swoim miejscu, to myślę, że czułbym zadowolenie z przynależności do społeczności, której jestem częścią. Mikrointerwencja „Poczytaj” to jeden z dwóch projektów Pana Majewskiego, który oceniam najwyżej. Piąta interwencja prezentowana przez Doktoranta nosi tytuł „Wejdź” i dotyczy problemu tzw. prywatyzacji przestrzeni publicznej, zjawiska coraz częstsze w polskich miastach, polegającego na budowaniu ogrodzeń, zamykaniu nierzadko rozległych terenów i ograniczaniu możliwości korzystania z nich. Przy użyciu zwykłej, drewnianej drabiny pomalowanej na żółto Autor wygenerował przejście nad ogrodzeniem udostępniające zamknięty obszar każdemu użytkownikowi. Pokonanie pięcioszczeblowej drabiny wymaga nieco sprawności fizycznej, z pewnością przydałaby się poręcz, ale w przypadku tego projektu istotniejsza niż wartość użytkowa jest jej symbolika. Autorowi udało się

czystą semiotyczną formą przekazać ważne treści, pokazać negatywne zjawisko, zaprotestować i zaapelować o zmiany. Problem powinien zostać rozwiązany przez odpowiednie przepisy prawne, aby to się stało, potrzebne są również inicjatywy oddolne, przejawy aktywizmu społecznego, znaczące interwencje, takie jak projekt Pana Majewskiego. Następny projekt pt. „Przejdź” jest odpowiedzią na problem bezpieczeństwa pieszych w przestrzeni publicznej. Autor dostrzega, że na ulicach osiedlowych Wrocławia brakuje wystarczającej liczby przejść dla pieszych. Decyduje się na przeprowadzenie interwencji w miejscu, gdzie trudno bezpiecznie przejść przez jezdnię, aby pomóc mieszkańcom, a także by zasygnalizować ich potrzeby. Projekt jest prosty i łatwy w realizacji, polega na wytyczeniu przejścia w poprzek jezdni poziomymi znakami za pomocą żółtej taśmy ostrzegawczej. Inicjatywa Autora jest kolejnym przykładem jego umiejętności dostrzegania istotnych problemów użytkowników przestrzeni publicznych i poszukiwania skutecznych rozwiązań. Oceniając projekt z punktu widzenia projektanta o dużym doświadczeniu zawodowym, mam jednak wątpliwości natury prawnej, zastanawiam się, co stanie się, gdy na nieformalnym przejściu dojdzie do wypadku? Czy kierowca jako sprawca może je zakwestionować? Siódma interwencja nosząca tytuł „Zagraj” polega na namalowaniu bramki piłkarskiej na tylnej, brudnej ścianie garażowej pomazanej upiornym graffiti. W przestrzeni, gdzie nie ma placu zabaw ani boiska, jest zachętą do aktywności skierowaną do małych dzieci. O tym, że im dedykowana jest propozycja Autora, wskazuje niewielka skala zaaranżowanej bramki. Myślę, że ta interwencja Doktoranta w postaci bardzo prostego działania graficznego, zrealizowana w zaniedbanej, osiedlowej przestrzeni publicznej może być dobrze wykorzystana i przez dłuższy czas użytkowana. Projekt „Posprzątaj”, zajmujący wysoką pozycję w mojej ocenie prac Pana Majewskiego, stanowi kolejny przykład mikrodziałania, które w niewymuszony sposób wpływa na zachowania ludzi, uczy pozytywnych odruchów i decyduje o jakości wspólnie użytkowanej przestrzeni. Prowizoryczna popielniczka umieszczona przy wejściu do klatki schodowej, w miejscu systematycznie zaśmiecanym niedopałkami papierosów, jest rozwiązaniem zaskakująco prostym. O jakości tej interwencji decyduje przede wszystkim kreatywność Doktoranta, jego zdolność do generowania pomysłów wolnych od ograniczeń w zakresie stosowanych materiałów, funkcji użytkowych i estetyki. Wystarczy plastikowa doniczka, dwie trytki i osłonka z blachy pomalowanej na żółto, kolorem informacyjnym konsekwentnie stosowanym przez Autora w działaniach projektowych, aby przeprowadzić skuteczną interwencję. Równie nieskomplikowany i niewymagający dużych nakładów jest projekt pt. „Ogłaszaj”, motywowany z jednej strony potrzebą porządkowania informacji wizualnej w przestrzeni miasta, z drugiej chęcią udostępnienia mieszkańcom

dobrego miejsca do zawieszania drobnych ogłoszeń i reklam. Realizacja ma formę tablicy ogłoszeniowej o lokalnym zasięgu wykonanej z płyty OSB zawieszanej na znaku drogowym w miejscu uczęszczanym przez mieszkańców. Zastanawiające, że w czasach wszechobecnej reklamy w środkach masowego przekazu i w internecie ciągle potrzebny jest lokalny sposób informowania i pozyskiwania informacji, trwający nieprzerwanie od XIX wieku. Ostatni projekt prezentowany w dysertacji Pana Majewskiego, noszący tytuł „(u)Baw się”, inspirowany jest teorią formy otwartej sformułowaną przez architekta Oskara Hansena, która zakłada tworzenie dzieł, które można na różne sposoby interpretować i wykorzystywać. Również tym razem Autor wykazał wyobraźnię twórczą i umiejętności kreowania ciekawych rozwiązań, przeobrażając metalowy słup na dawnym boisku w rzeźbę o zwierzęcych konotacjach semiotycznych. Forma obiektu prowokuje do interakcji, dzieci do zabawy, dorosłych do spotkania, potraktowania instalacji jako siedziska i wielu innych. Ważna jest również jego wartość estetyczna w zasadniczy sposób zmieniająca charakter przestrzeni, przed interwencją był to sterczący słup mówiący o degradacji otoczenia, po akcji rzeźba pozytywnie wpływająca na jego charakter. Wszystkie mikrointerwencje w przestrzeni publicznej przedstawione przez Pana Majewskiego w dysertacji doktorskiej pozostają w zgodzie z przyjętymi założeniami projektowymi, ich celem, jak pisze Autor we wstępie, było *poprawienie jakości i użyteczności tej przestrzeni dla mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu możliwie niskich kosztów realizacji*. Nie wiadomo jednak, w jakim stopniu udało się je zrealizować, jakby nie to było zakładaną przez projektanta, wartością najistotniejszą. W zakończeniu Doktorant raz jeszcze podkreśla potrzebę społecznego aktywizmu, mówi o diagnozowaniu problemów przez uważną obserwację, postawie empatycznej, realizowaniu zasady – *przede wszystkim nie szkodzić*, daje wytyczne dotyczące materiałów, konstrukcji czy technologii. Zachęca do działania, nawet jeżeli nie wszystko się udaje, bo jak twierdzi: *jeśli te działania prowadzą do popełniania błędów, to zawsze tworzą okazję naprawiania pomyłek i dają naukę do kolejnych interwencji*. Trudno odmówić zapału takiej postawie i mimo różnych zastrzeżeń, z nią się nie zgodzić. Uzupełnieniem teoretycznego i praktycznego opracowania tematu pracy doktorskiej jest manual „Stop planning. Start acting. How to hack the public space”, ilustrowana instrukcja, zbiór zasad i wskazówek podany w skróconej i czytelnej formie.

Po zapoznaniu się ze wszystkimi materiałami przedstawionymi do oceny mogę z pełnym przekonaniem powiedzieć, że Pan Majewski jest twórcą empatycznym, otwartym na ludzkie potrzeby, uważnym obserwatorem dostrzegającym istotne problemy funkcjonowania miejskiej przestrzeni publicznej, potrafi także przekraczać granice będące ograniczeniami zawodu projektanta. Ujawnia zdolności analityczne

i kreatywne, interweniuje, by pomagać i naprawiać, ale także by demaskować, prowokować i aktywizować.

Konkluzja

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska Pana Michała Majewskiego pt. „Przestań planować, zacznij działać. Niskobudżetowe projekty społeczne w przestrzeni publicznej” to obszerne, starannie przygotowane edytorsko i graficznie, bogato ilustrowane opracowanie w pełni odpowiadające podjętemu tematowi. Wysoko oceniam zawartość merytoryczną pracy, rzetelne, wieloaspektowe omówienie problematyki powiązanej z tematem oraz wybranymi pracami innych twórców i własnymi obrazujące proces prowadzący do sformułowania założeń ideowych i rozwiązań praktycznych, które poprzedza prezentację projektów zrealizowanych w ramach studiów doktoranckich. Niskobudżetowe projekty społeczne Doktoranta wiele mówią o jego możliwościach twórczych, ale także o otwartości na ludzkie potrzeby, uważności w patrzeniu, odwadze w przekraczaniu granic będących ograniczeniami zawodu projektanta, prowokowaniu i aktywizowaniu do działania służącego poprawie życia mieszkańców w miejskiej przestrzeni publicznej. Właściwa rozprawa Pana Majewskiego oraz dołączony do niej manual w formie zina mają charakter interesującego, praktycznego, czasami kontrowersyjnego, niejako z założenia, poradnika uczącego, jak kształtować przestrzeń publiczną, jak ingerować w strukturę urbanistyczną miast, zmieniać ją i ulepszać. Bogaty dorobek twórczy, osiągnięcia dydaktyczne, naukowe i organizacyjne, działalność wydawnicza oraz przedstawiona do recenzji rozprawa pt. „Przestań planować, zacznij działać. Niskobudżetowe projekty społeczne w przestrzeni publicznej.” w pełni spełniają wymogi art. 13 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dn. 14 marca 2003 roku (Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami). Zwracam się do Rady Dyscypliny Artystycznej Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu z poparciem wniosku o nadanie panu mgr inż. Michałowi Majewskiemu stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuk plastycznych i konserwacji dzieł sztuki.

Prof. dr hab. Mariusz Włodarczyk

